

8. МОДЕРНА.

Иван Цанкар.

1876—1918.

Крајем оне судбоносне јесени нашег народног Ослобођења и Уједињења, умирао је у љубљанској болници песник који је доживотно чезнуо за слободом и социалном правдом, и који је у својим сновима прорекао наше национално васкрсење. Почетком зиме 1918 године, 11 децембра, угасио се живот Ивана Цанкара у тренутцима кад је најприсније био везан за судбину домовине, кад је најдубље осећао љубав према њој и најлепше изразио веру у њену бољу будућност. Он је дочекао да види свитање слободе о којој је сањао, али није дочекао да ужива у њеним плодовима; да и даље критички посматра и сатирично приказује наш друштвени живот; да изражава нова расположења духова; да се бори за савремене уметничке и социалне тежње.

У варошици Врхници, магловитој и пуној мочвари, родио се 10 маја 1876 године Иван Цанкар, или Иван Градар, Иван Савелев и Трошан, како се он понекад потписивао.

У кући Цанкаревог оца, сиромашног кројача, таворило се с дана на дан. У материјалном погледу Цанкар ни доцније није имао бољих дана.

Његово сећање, како сам каже у својој Аутобиографији, допире до треће године. Један догађај из тога времена није могао никада да заборави. Мали Иван играо се са сестром и браћом на брегу Св. Тројице код Врхнике када је угледао велики пламен: то је био пожар који је прогутао његов родитељски дом. Сестра је вриснула, зграбила га за руку и потрчала. На друму су срели мајку, не преплашену, само зачуђену; држала је чврсто под пазухом породични зидни сат, који је већ одавно био покварен. То је била једина заоставштина од старе куће. Тада су потпуно осиромашили. Доцније је на згаришту подигнута нова зграда — Велики Кланац, број 94 — која се сада показује као Цанкарева кућа. Призор тога пожара је најјачи утисак Цанкарев; он каже да му је то био најлепши дан у животу.